

1921 / 1922

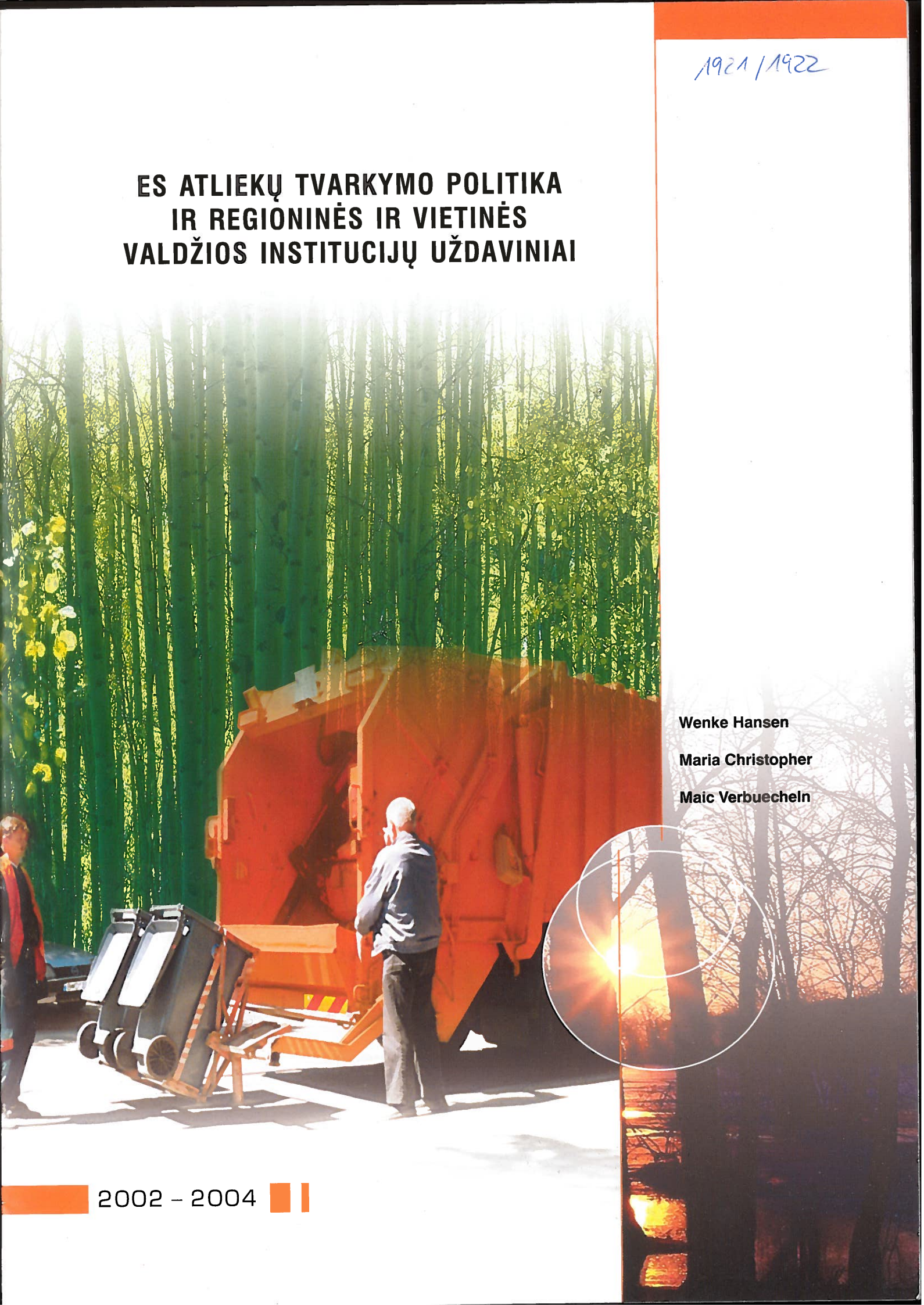
ES ATLIEKŲ TVARKYMO POLITIKA IR REGIONINĖS IR VIETINĖS VALDŽIOS INSTITUCIJŲ UŽDAVINIAI

Wenke Hansen

Maria Christopher

Maic Verbuecheln

2002 – 2004

ES ATLIEKŲ TVARKYMO POLITIKA IR REGIONINĖS IR VIETINĖS VALDŽIOS INSTITUCIJŲ UŽDAVINIAI

TURINYS

1. ES atliekų tvarkymo politikos įvadas.....	2
1.1. Atliekų tvarkymo sistemos principų hierarchija.....	2
1.2. Pagrindiniai principai.....	3
1.2.1. Atsargumo principas.....	3
1.2.2. Artimumo principas.....	3
1.2.3. „Teršėjas moka“ ir Gamintojo atsakomybės principai.....	3
2. Dabartinė įstatymų bazė. Pagrindinės direktyvos.....	4
2.1. Bendroji atliekų direktyva (75/442/EEC).....	4
2.1.1. Tikslai.....	5
2.1.2. Įpareigojimai.....	5
2.2. Pakuočių ir pakuočių atliekų direktyva(94/62/EC).....	6
2.2.1. Tikslai.....	6
2.2.2. Įpareigojimai.....	6
2.3. Atliekų sąvartynų direktyva (99/31/EC).....	7
2.3.1. Tikslai.....	7
2.3.2. Įpareigojimai.....	7
3. Regioninės ir vietinės valdžios institucijų uždaviniai.....	8
3.1. Bendrieji uždaviniai.....	8
3.2. Specifiniai Pakuočių ir pakuočių atliekų direktyvos uždaviniai.....	10
3. Specifiniai Atliekų sąvartynų direktyvos uždaviniai.....	10
4. Tolesnė Europos atliekų tvarkymo politikos raida.....	11
4.1. Reglamentas dėl atliekų tvarkymo statistikos (projektas).....	11
4.2. Elektros ir elektroninės įrangos atliekos (direktyvos projektas).....	11
4.3. Biodegraduojamos atliekos (Direktyvos projekta keitinama pateikti svarstyti 2004 metų pabaigoje).....	12
5. Išvados.....	12
6. ES atliekų tvarkymo teisės aktų sąrašas.....	13
7. Literatūros sąrašas.....	14
	1

1. ES atliekų tvarkymo politikos įvadas

Bendrojoje atliekų direktyvoje (75/442/EEC) atliekos apibūdinamos kaip „bet kokios medžiagos ar objektai, kurių turėtojas atsisakė ar yra įpareigotas atsisakyti“. Kasmet Europos Sąjungoje pagaminama daugiau kaip 2 milijardai tonų atliekų, iš kurių 200 milijonų tonų yra komunalinės atliekos. Per pastaruosius šeserius metus atliekų kiekis padidėjo daugiau kaip 10 procentų¹. Didėja ir komunalinių atliekų srautas². Atliekų kaina ima kelti pavojų ne tik aplinkai, bet ir žmonių sveikatai.

Legaliai veikiančios sąvartynai darosi vis plinesni, iš jų į atmosferą išsiskiria toksiškos ir sprogios dujos, į dirvožemį ir gruntinius vandenis patenka sunkiųjų metalų junginių ir kitų toksinų. Nelegalių sąvartynų keliamo pavojaus neįmanoma netgi nusakyti. Deginant atliekas susidaro toksiniai ir sunkiųjų metalų junginiai, kurie pasiskleidžia atmosferoje. Neigti įdegti brangūs filtrai galiausiai užsiteršia ir patys patenka į atliekas drauge su sudegusių atliekų likučiais.

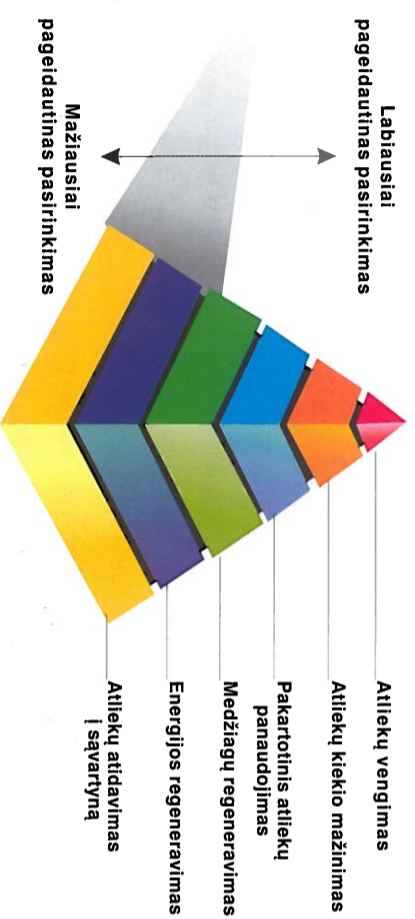
Prioriteto skyrimas vien tik atliekų saugojimui neišspręs atliekų problemos. Pagrindinė problema yra atliekų gamyba, kuri glaudžiai susijusi su vartojimo struktūra, gyvenimo būdu, užimtumu ir pajamų lygiu, taip pat su daugybe kitų socialinių, ekonominių ir kultūrinių faktorių. Tad į atliekų tvarkymą reikėtų žiūrėti platesniu socialinės, ekonominės plėtos ir išteklių valdymo požiūriu. Svarbiausia efektyvaus atliekų tvarkymo prielaida yra atliekų mažinimas; juk to, kas nėra pagaminta, nereikia ir šalinti.

Atliekų tvarkymas yra pripažintas svarbiausia aplinkos apsaugos sritimi, nes reguliuoja gamybos, paskirstymo ir vartojimo produktų sąveiką su gamtine aplinka - dirvožemiu, oru, vandeniu, klimatu. Atliekų valdymas yra sudėtinga ir daugiakomponentė politikos sritis, apimanti atliekų iš gyventojų, mažų ir vidurinių verslo įstaigų, gyvyimo įstaigų, pramonės ir žemės ūkio įmonių surinkimą, apdorojimą ir atidavinimą galutiniam saugojimui. Atliekų tvarkymo įstatymų bazės kūrimas, atliekų tvarkymo politikos ir atliekų tvarkymo alternatyvų kūrimas remiasi pagrindiniais principais. ES atliekų tvarkymo politikos kryptį ir atliekų tvarkymo sistemos principus formuoja bendroji darnaus vystymosi doktrina. Atliekų tvarkymo juridinis pagrindas remiasi Apsaugumo, Artimumo ir „Teršėjas moka“ principais.

Nors dauguma ES valstybių narių jau turi veikiančią atliekų tvarkymo sistemą, tačiau netgi geriausios sistemos turi prisitaikyti prie sparčiai kylančių aplinkosaugos reikalavimų ir įstatymų standartų, tobulėjančių technologijų, didėjančių valdymo efektyvumo ir kokybės reikalavimų.

1.1. Atliekų tvarkymo sistemos principų hierarchija

Atliekų tvarkymo politikoje ir įstatymuose Europos Komisija nustatė aiškią atliekų tvarkymo principų hierarchiją. Pagal šią hierarchiją prioritetai nustatomi atsižvelgiant į subalansuotumo kriterijų. Subalansuotas atliekų tvarkymas nėra išimtinai susijęs tik su atliekų šalinimo technologijomis. Atliekų tvarkymas kaip visuma turi kur kas platesnę prasmę. Atliekų tvarkymo hierarchija pirmą kartą buvo pateikta Bendrojoje atliekų direktyvoje (75/442/EEC). Dabar ji yra visų svarbių atliekų tvarkymo direktyvų dalis. Jos siūlomo pasirinkimo priimtinumą lemia Geriausio realaus aplinkosauginio pasirinkimo principas, integruojantis socialinius ir ekonominius pasirinkimo aspektus.

¹ European Commission, "EU focus on waste management", 1999.

² Atliekų srautai yra apibūdinami kaip „bendras gyvenamųjų namų, verslo įstaigų, gamyklų ir organizacijų kietų atliekų, kurios yra perdirbamos, sudeginamos ar atiduodamos saugoti, sąvartynus, status ar atskirti to statų komponentai“. Bendras atliekų srautas gali būti dalijamas į daugelį komponentų, kaip antai buitinės atliekos, kurios savo ruožtu skirstomos į biodegraduojamas buitinės atliekas, perdirbti tinkamas buitinės atliekas ir t.t.

ATLIEKŲ TVARKYMO HIERARCHIJA

Atliekų vengimas yra aukščiausias atliekų tvarkymo hierarchijos laiptelis. Vengimo ar atliekų mažinimo politika visų pirma skirta mažinti atliekų gamybą. Vengimas dažniausia daro mažiausią poveikį aplinkai ir pasižymi mažiausiomis ekonominėmis produkto gyvavimo išlaidomis, nes nereikia atliekų surinkti ir surinktų medžiagų apdoroti. Šis pasirinkimas taip pat dažniausia gerokai padidina gamybos ir išteklių panaudojimo efektyvumą.

Pakartotinis atliekų panaudojimas yra kitas atliekų tvarkymo hierarchijos principas. Tai toks produkto panaudojimas, kai neatsiekami jokie struktūriniai jo pakėtimai. Atliekas reikia tik surinkti, tačiau beveik ar visiškai nereikia jų apdoroti.

Atliekų regeneravimas skirstomas į dvi kategorijas: medžiagos regeneravimą ir energijos regeneravimą. Geresnis pasirinkimas žmogaus sveikatos ir aplinkos požiūriu dažniausia yra **medžiagos regeneravimas**, t.y. atliekų **perdirbimas** arba **kompostavimas**. Šiems procesams reikia veikiančios atliekų surinkimo sistemos, taip pat efektyvaus surinktos medžiagos apdorojimo ar transformavimo į naują produktą metodą. **Atliekų panaudojimas energijai gauti**, kaip antai atliekų deginimas³, dažniausia yra ne toks pageldatainas pasirinkimas.

Saugus atliekų šalinimas sąvartyne visuomet yra paskutinė pasirinkimo galimybė, pateisinama tik tuomet, kai visos kitos galimybės išagrinėtos ir atmestos kaip nerealiai. Prieš išvežant atliekas į sąvartyną, būna jas dar atitinkamai apdoroti. Tai gali būti įvairūs fiziniai, terminiai, cheminiai ar biologiniai procesai, kurie pakeičia atliekų charakteristikas ir taip sumažina jų kiekį ir/arba kenksmingumą.

1.2. Pagrindiniai principai

1.2.1. Apsaugumo principas

Pagal šį principą, jei vienokia ar kitokia veikla kelia grėsmę žmogaus sveikatai ar aplinkai, būna imtis atsargumo priemonių net ir tuo atveju, kai tiesioginės priežasties pasekmės sąsajos nėra moksliškai įrodytos. Principas leidžia taikyti prevencines politikos priemones esant negalutiniam potencialios žalos įrodymams, jei dėl tikslėsnųjų įrodymų laukimo gali būti padaryta rimta ar nepataisoma žala žmonių sveikatai ar aplinkai.

1.2.2. Artimumo principas

Remiantis šiuo principu, atliekos turi būti atiduodamos saugoti kuo arčiau tos vietos, kur jos buvo pagamintos. Tai taupo laiką, energiją, sumažina nelaimingų atsitikimų tikimybę ir poveikį aplinkai; sumažina tolimojo gabenimo išlaidas; be to, šie aspektai galiausiai gali nusverti ir potencialių tolimojo gabenimo teikiamų alternatyvių pasirinkimų, kaip atliekų perdirbimas ar kompostavimas, privalumus.

1.2.3. „Teršėjas moka“ ir Gamintojo atsakomybės principai

Pagal „Teršėjas moka“ principą teršėjas turi padengti išlaidas, susijusias su priemonėmis, užtikrinančiomis patenkinamą aplinkos būklę. Kitais tarptautiniais šiuo principu kaina turi būti įtraukta į kainą prekių ir paslaugų, kurių gamyba ir/arba vartojimas teršia aplinką.

Gamintojo atsakomybės principas susijęs su principu „Teršėjas moka“. Produkto gamintojas yra fiziškai ar finansiškaai atsakingas už visą produktą ir jo pakutės gyvavimo ciklą netgi tuomet, kai vartotojas ilgiausiai juos naudojęs. Gamintojo atsakomybės už produktų perdirbimo ir saugojimo išlaidas įtvirtinimas skatina ji kurti mažiau atliekų paliekiančius produktus, kuriuos galima paprasčiau išmontuoti, dar kartą panaudoti ar perdirbti. Komisija papildė Gamintojo atsakomybės principą savo patvirtintoje Integruotoje produktų politikoje išplėsdama produkto gyvavimo sąvoką, kuri dabar apima periodą nuo šiam produktui reikalingų žaliavų gamybos iki atliekų atidavimo galutiniam saugojimui.

³ Neseniai Europos Tarys priėmė nutartį, pagal kurią operacija turėtų būti laikoma perdirbimu tik tuo atveju, jei atliekų panaudojimas energijai gaminti išsaugo tas žaliavas, kurios paprastai naudojamos energijai gaminti. Šiuo atveju komunalinių atliekų deginimas apibūdinamas kaip atliekų šalinimo, o ne perdirbimo operacija, kadangi deginimo tikslas yra atsisakyti atliekų, o gauta energija tėra pašalinis šio proceso produktas.

Atliekų tvarkymo srityje šie du principai tampa vis svarbesni. Pavyzdžiui, Bendrojoje atliekų direktyvoje (75/442/EEC) vienareikšmiškai teigiama, kad atliekų gamintojas yra finansškai atsakingas už atliekų šalinimą. Be to, ir Susidėjęusių automobilių direktyvoje (2000/53/EC), ir Elektrinės ir elektroninės įrangos atliekų direktyvos projekte jau pabrėžiama gamintojo finansinė ir fizinė atsakomybė už šių atliekų surinkimą, rūšiavimą ir perdirimą.

2. Dabartinė įstatymų bazė. Pagrindinės direktyvos

ES atliekų valdymo politika per pastaruosius 25 metus sparčiai vystėsi - buvo bandoma ją suderinti siekiant išvengti Konkurencijos principo pažeidimų. Iš pradžių pagrindinis dėmesys direktyvose dažniausia būdavo skiriamas atliekų apibrėžimui suformuluoti, pavojingų atliekų kontrolei, pasiūlymams, kaip išvengti tarptautinės atliekų cirkuliacijos, parengti ir ataskaitų standartams suvienodinti. Tačiau nuo 1993 metų ES atliekų valdymo politika buvo perorientuota į subalansuoto atliekų tvarkymo ir aplinkai draugiškų atliekų valdymo formų kūrimą. Šis politikos posūkis sykiu su integruoto atliekų tvarkymo planavimo būtinybe nusstatė atliekų vengimo ir mažinimo prioritetus. Norint sėkmingai įgyvendinti atliekų tvarkymo direktyvas, svarbu jas visas traktuoti kaip visumą, integruotą į platesnį ES aplinkosaugos ir kitų įstatymų kontekstą (žr. ES atliekų tvarkymo teisės aktų sąrašą).

Bendroji atliekų direktyva (75/442/EEC) buvo priimta 1975 metais siekiant suderinti skirtingą šalių narių požiūrį į atliekų tvarkymą. Vėliau pasirodžiusioje Pavojingų atliekų direktyvoje (91/689/EEC) suformuluotas pavojingų atliekų apibrėžimas ir jų tvarkymo principai. Pastaroji direktyva parengta vadovaujantis Bendrosios atliekų direktyvos principais. Šios dvi direktyvos sykiu su įstatymais, reglamentuojančiais atliekų judėjimą, sudaro Europos Sąjungos atliekų tvarkymo juridinį pamatą.

Anksčiau Europos šalyse savo atliekas išveždavo į mažiau išvystyčiusias šalis kitose pasaulio dalyse. Reglamentas dėl atliekų vežimo (259/93/EEC) įdiegė sistemą, leidžiančią stebėti ir kontroliuoti, o kai kuriais atvejais ir uždrausti atliekų gabenimą į Europos Sąjungą, iš jos ir jos viduje. Galioja draudimas galutiniam saugojimui už ES ribų išvežti bet kokias atliekas. Taip pat draudžiama išvežti ir perdirbti pavojingas atliekas.

Kelias kity direktyvų, kaip Pakuočių ir pakuočių atliekų direktyva (94/62/EC) bei Baterijų ir akumuliatorių direktyva (91/86/EEC) pagrindinį dėmesį skiria specifinių atliekų tvarkymui. Kitos, kaip antai Pavojingų atliekų deginimo direktyva (94/67/EEC) ar Atlieku sąvartynų direktyva (99/31/EC), daugiau dėmesio skiria atliekų apdorojimui ir jų šalinimo poveikio aplinkai valdymui diegiant bendrus techninius standartus. Komisija taip pat yra sudariusi atliekų sąrašą, žinomą kaip Europos atliekų katalogas, kuris standartizuoja atliekų klasifikaciją ir ataskaitų rengimą.

1989 metais Komisija išleido savo pirmą išsamią komunikatą atliekų klausimu, vadinamąją **Bendrijos atliekų tvarkymo strategiją**. 1996 metais jis buvo apsvaistytas iš naujo ir papildytas. Strategijoje „pagrindiniu atliekų tvarkymo tikslu laikoma būtinybė užtikrinti aukštą aplinkos apsaugos lygį nepažeidžiant vidaus rinkos funkcionavimo mechanizmo ir skatinant darnųji vystymąsi“. Šiame dokumente dar kartą įtvirtinta atliekų tvarkymo principų hierarchija. Artimumo ir Gamintojo atsakomybės principai, atitinkami su atliekomis susijusių koncepcijų apibrėžimai, taip pat patikimos duomenų kaupimo sistemos bei išsamius ir gerai integruoto juridinio pagrindo būtinybė.

Trys svarbiausios direktyvos builinių atliekų tvarkymo srityje yra Bendroji atliekų direktyva (75/442/EEC), kuri nustato bendrąją atliekų tvarkymo struktūrą, Pakuočių ir pakuočių atliekų direktyva (94/62/EC), kuri nagrinėja specifinius prioritetinės reikšmės atliekų srautus, ir Atlieku sąvartynų direktyva (99/31/EC), kuri standartizuoja atliekų šalinimo metodus. Minėtosios direktyvos bus aptartamos šiame dokumente atsižvelgiant į veitinės ir regioninės valdžios išpareigojimus ir svarbiausias su atliekomis susijusias problemas. Kad būtų paprasčiau, laikysime, kad kiekviena direktyva yra suderinta su nacionaliniais teisės aktais.

2.1. Bendroji atliekų direktyva (75/442/EEC)

Atliekų valdymo struktūros direktyva buvo priimta 1975 metais siekiant suvienodinti valstybių narių atliekų tvarkymo standartus. Ji suformuluoja tikslus atliekų ir su jomis susijusių apibrėžimus ir įtvirtina atliekų tvarkymo struktūrą. Ši direktyva taip pat nurodo, kad visos atliekų tvarkymo išlaidos turi būti padengtos iš atliekų gamintojo ar turėtojo išėjų ir taip įgyvendintas principas „Teršėjas moka“ (direktyvos 15 straipsnis). 1991 metais ši direktyva buvo dar kartą apsvaistyta, papildyta ir patvirtinta direktyva 91/156/EEC (Bendroji atliekų direktyva 75/442/EEC su pakeitimais ir papildymais).

2.1.1. Tikslai

Bendroji atliekų direktyva apibrėžia nemažai esminių prievolių, kurias valstybės narės privalo vykdyti, vadovaudamomis atliekų tvarkymo principų hierarchija (3 ir 4 str.). Jos privalo:

1. diegdamos švarėsnes technologijas, vengti atliekų arba mažinti jų kiekį;
2. skatinti produktų, neturinčių poveikio aplinkai arba darančių mažą poveikį bei kuriamė gamybos, eksploataavimo ar šalinimo etapė, kūrimą ir leidimą į rinką;
3. diegti atliekų regeneravimo programą, kuri apimtų atliekų perdirimą, pakartotinį panaudojimą bei antrinių žaliavų ar energijos gamybą;
4. užtikrinti, kad atliekos būtų regeneruojamos ar šalinamos nesukeliant pavojaus žmonių sveikatai ar aplinkai, ypač orui, vandeniui, dirvožemiui, augalams bei gyvūnams;
5. imtis būtinų priemonių, stabdančių atliekų išmetimą, nekontroliuojamą šalinimą ir nelegalių sąvartynų steigimą.

2.1.2. Įpareigojimai

Valstybės narės privalo sukurti integruotą ir vidaus sąlygas atitinkantį atliekų šalinimo sistemų tinklą, pasinaudodamos geriausiomis technologijomis, kurioms nereikia itin didelių investicijų (5 str.). Minėtasis tinklas turi suteikti galimybę Bendrijai, kartu ir valstybei narei tapti pajėgiai pačiai susitvarkyti savo atliekas (taikant Artimumo principą ir atsižvelgiant į specifines įrangos įvairių rūšių atliekoms būtinybę). Kad įgyvendintų direktyvą, valstybės narės turi įsteigti kompetentingą instituciją ar institucijas (6 str.). Toliau bus pateikiami pagrindiniai direktyvoje numatyti įpareigojimai.

Atliekų tvarkymo planai

Siekdamos įgyvendinti Bendrojoje atliekų direktyvoje numatytus tikslus, kompetentingos institucijos privalo parengti atliekų tvarkymo planus (7 str.). Šie planai gali apimti daugelį dalykų, tačiau, kaip nurodoma direktyvoje, juose privalo būti informacija apie:

- atliekų, skirtingų regeneravimo bei šalinimui, tipą, kiekį ir kilmę;
- pagrindinius techninius reikalavimus;
- specialią konkrečių atliekų rūšių tvarkymo įrangą;
- tinkamas atliekų saugojimo vietas ar įrenginius.

Direktyvoje taip pat pabrėžiama bendradarbiavimo būtinybė atliekų tvarkymo planų klausimais (7 str.).

Valstybės narės privalo užtikrinti, kad kiekvienas atliekų gamintojas savo atliekas atiduotų privačiam ar valstybiniam atliekų surinkėjui arba jas šalintų savo įėgomis pagal Bendrosios atliekų direktyvos reikalavimus (8 str.).

Leidimai ir patikrinimai

Kiekvienai veiklai ar iniciatyvai, susijusiai su regeneravimo ir šalinimo operacijomis (jos apibrėžiamos II A ir II B prieduose), reikalingas kompetentingos institucijos išduotas **leidimas** (10 str.)⁴. Šie leidimai turi būti išduodami kiekvienai privačiai atliekų gabenimo kompanijai, dirbančiai tam tikros institucijos kontroliuojamoje teritorijoje. Atlieku šalinimo ar apdorojimo įranga turi būti **tikrinama** ir tobulinama, kad atitiktų kylančius Bendrijos reikalavimus ir nedarytų žalos vietinių gyventojų sveikatai bei aplinkai (13 str.).

Ataskaitos

Valstybės narės kas treji metai privalo pateikti ataskaitas Komisijai (16 str.). Vykdamt veiklą ir įgyvendinant projektus, susijusius su šalinimo ar regeneravimo⁵ operacijomis, privaloma registruoti atliekų kiekį, prigimtį, kilmę, o jei reikia, ir jų atidavimo vietą, surinkimo dažnumą, transporto rūši, apdorojimo metodą. Tai galioja visoms atliekų rūšims, išvardyoms I priede, ir visoms veiklos kategorijoms, išvardytomis II A ir II B prieduose (14 str.). Visa ši informacija turi būti prieinama visuomenei.

⁴Leidime turi būti nurodyti atliekų kiekis ir tipai, techniniai reikalavimai, privalomos saugumo priemonės, atliekų šalinimo vieta ir apdorojimo metodas.

⁵Aplūdintomis II A ir II B prieduose.

2.2. Pakuočių/pakuočių atliekų direktyva (94/62/EC)

2.2.1. Tikslai

Pakuočių direktyva, priimta 1994 metais, pagrindinį dėmesį skiria pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymui pagal atliekų tvarkymo principų hierarchiją. Direktyvos tikslas - mažinti pakuočių atliekų poveikį aplinkai ribojant jų kiekį, patenkančių į sąvartynus galutiniam saugojimui, ir didinant perdirbamos bei pakartotinai naudojamos pakuočių dalį. Vienas iš direktyvos tikslų yra suvienodinti nacionalines priemones, leidžiančias išvengti neigiamo poveikio rinkai bei užtikrinančias laisvą įpakuočių prekių judėjimą ES viduje.

Direktyva galioja visoms pakuočioms, pagamintoms iš bet kokios medžiagos ir naudojamoms „prekių laikymui, apsaugai, gabenimui, pristatymui ir pateikimui“ (3 str.). Prieš detalizuojama, ką galima laikyti pakute. Pavyzdžiui, plastikinis maišelis su rankenomis laikytinas pakute, tačiau plastikinis maišelis sumuštiniams - ne.

Direktyva galioja trims pakuočių atliekų tipams:

- **praktinei, arba pirminei, pakutei**, kurioje pirkėjas ar vartotojas dažniausia įsigyja prekę;
- **grupinei, arba antrinei, pakutei**, kurią, prieš pardudodamas prekę, dažniausia pašalina pardavėjas ar tiekėjas;
- **transporto, arba tretinei pakutei**, skirtai didelio prekių kiekio gabenimui supaprastinti.

2.2.2. Įpareigojimai

Pagal atliekų tvarkymo principų hierarchiją kiekviena valstybė narė pirmiausia turėtų vengti pakuočių atliekų ir mažinti jų susidarymą. Vėliau turėtų rūpintis pakartotiniu pakuočių panaudojimu, jų perdirbimu ir kitokių pakuočių atliekų regeneravimu (1 str.). Beje, pakartotiniam panaudojimui ir perdirbimui teikiama pirmenybė, kol mokslinė ir techninė pažanga kitose regeneravimo srityse nėra pakankama. Valstybės narės turi įdiegti sistemas, kurios skatintų pakuočių surinkimą, pakartotinį panaudojimą ir regeneravimą, įskaitant perdirbimą (7 str.). Remiantis principu „Teršėjas moka“, turėtų būti sukurtos šių sistemų finansavimo ekonominės priemonės, kurias kiekviena valstybė narė pasirinktų savo nuožiūra (15 str.).

Regeneravimo ir perdirbimo tikslai

Pakuočių direktyvoje nurodyti regeneravimo ir perdirbimo tikslai, kurie turėjo būti įgyvendinti per penkerius metus, t. y. iki 2001 metų birželio 30 dienos. Direktyvoje reikalaujama, kad Komisija kas penkeri metai parengtų tikslų rinkinį (6 str.). Šios direktyvos priedas, kuris kol kas dar nėra patvirtintas, numatys tikslus, kuriuos šalyms narės turės pasiekti iki 2006 metų birželio 30 dienos (galutinis terminas pratęstas iki 2008 metų). Aplinkosaugos Taryba 2002 metų spalio 17 dieną baigė derinti galutinį Papildančiosios direktyvos projektą.

Regeneravimo ir perdirbimo tikslai

Tikslio pavadinimas	2001m.	2008m. *
Bendrasis regeneravimas	50–65%	Ne mažiau kaip 60%
Bendrasis perdirbimas	25–45%	50–80%
Stiklo perdirbimas	15%	60%
Popieriaus/kartono perdirbimas	15%	60%
Metalių perdirbimas	15%	50%
Plastiko perdirbimas	15%	22.5%
Medienos perdirbimas	15%	15%

* PASTABA. Šie tikslai yra preliminarūs, jie galioja, kol bus patvirtintas direktyvos papildymo projektas.

Ataskaitos ir monitoringas

Būtina sukurti pakuočių ir pakuočių atliekų duomenų bazę, kuri padėtų kontroliuoti šios direktyvos įgyvendinimą (12 str.), taip pat teikti ir padėti gauti informaciją apie pakuočių ir pakuočių atliekų straučių dydį, charakteristikas ir kaitą. Be to, joje turėtų būti informacija apie šių atliekų sudėtyje esančių medžiagų ar komponentų toksiškumą ar pavojingumą, Komisijos nutarimu Nr.97/138 patvirtinta standartinė ataskaitos forma.

Visuomenės informavimas

Direktyvoje įpareigojama organizuoti visuomenės ir gamintojų švietimo kampanijas (13 str.), kuriose būtų aiškinama apie:

- jiems prieinamas pakuočių atliekų sugražinimo, surinkimo ir regeneravimo sistemas;
- jų vaidmenį pakuočių ir pakuočių atliekų pakartotinio panaudojimo, regeneravimo ir perdirbimo procese;
- rinkoje cirkuliuojančių pakuočių žymėjimo reikšmę;
- pakuočių ir pakuočių atliekų valdymo planus kaip integruotą visų atliekų tvarkymo planų dalį.

2.3. Atlieku sąvartynų direktyva (99/31/EC)

2.3.1. Tikslai

Atliekų sąvartynų direktyvoje skatinama vengti atliekų, jas perdirbti ir regeneruoti, kartu ribojamas į sąvartynus galutiniam saugojimui patenkančių atliekų kiekis ir kontroliuojama jų kokybė. Direktyvoje numatomų priemonių tikslas - saugoti žmonių sveikatą bei aplinką standartizuojant naujų ir jau veikiančių sąvartynų licencijavimo, veiklos, monitoringo ir priežiūros po uždarymo procedūras.

2.3.2. Įpareigojimai

Direktyvoje reikalaujama, kad būtų klasifikuojami sąvartynai, o skirtingų rūšių atliekos būtų iš anksto apdorojamos ir atiduodamos saugoti į skirtingus sąvartynus. Numatyti ir biodegrazuojamų atliekų kiekio mažinimo tikslai. Direktyva standartizuoja sąvartynų kontrolės ir valdymo procedūras, įskaitant filtrato apdorojimą, išsiskiriančių dujų kontrolę, vandens ir dirvožemio apsaugą. Sąvartyno valdytojai turi vykdyti išsamų specifinį sąvartyno monitoringą netgi po to, kai jis bus uždarytas. Direktyvoje taip pat numatyta procedūra, padėsianti Komisijai periodiškai atnaujinti ir patvirtinti naujus techninius standartus.

Sąvartynų klasifikacija

Direktyvoje reikalaujama, kad kiekvienas sąvartynas būtų priskirtas vienai iš trijų kategorijų: pavojingų atliekų sąvartynui, nepavojingų (pvz., komunalinių) atliekų sąvartynui bei inertinių⁶ atliekų sąvartynui (4 str.). Draudžiama skirtingų tipų atliekas laikyti tame pačiame sąvartyne (6 str.). Kai kuriems sąvartynams taip pat taikomi Integruotos taršos ir prevencijos kontrolės direktyvos (Integrated Pollution and Prevention Control IPPC) reikalavimai. Atlieku sąvartynų direktyvoje teigiama, kad IPPC direktyvos reikalavimai gali būti taikomi įvykdžius, jei sąvartynas atitinka Atlieku sąvartynų direktyvos keliamus reikalavimus.

Preliminarinis apdorojimas

Visos atliekos, patenkančios į sąvartyną, turi būti preliminariai apdorotos, išskyrus inertines atliekas, kurias apdoroti⁷ techniniu požiūriu neracionalu, arba atliekas, kurių apdorojimas nesumazins jų kiekio ar keliamo pavojaus žmonių sveikatai ir aplinkai (6 str.).

Biodegrazuojamos atliekos

Vienas iš direktyvos tikslų yra sumažinti sąvartynų skleidžiamą metano dujų emisiją nustatant apribojimus į sąvartynus atiduodamų biodegrazuojamų atliekų kiekiui (5 str.). Į sąvartynus atiduodamų biodegrazuojamų komunalinių atliekų kiekis numatytas mažinti taip:

- iki 2006 metų biodegrazuojamų atliekų atidavimą į sąvartynus sumažinti iki 75%, palyginti su 1995 metais;
- iki 2009 metų šių atliekų atidavimą į sąvartynus sumažinti iki 50%, palyginti su 1995 metais;
- iki 2016 metų šių atliekų atidavimą į sąvartynus sumažinti iki 35%, palyginti su 1995 metais.

Šie tikslai numatyti ne vien tik tam, kad būtų sumažinta metano emisija, tačiau ir siekiant skatinti alternatyvių atliekų tvarkymo galimybių, kaip perdirbimas, kompostavimas, biodujų gamyba ar kitoks medžiagų ir energijos regeneravimas, taikymą.

Veikiančys ir uždaromi sąvartynai

Veikiančys sąvartynai turi būti prižiūrimi kompetentingų institucijų (14 str.). Šių sąvartynų valdytojai turi parengti optimizavimo

⁶ inertinės atliekos - tai atliekos, kuriose nevyksta jokie didesni fiziniai, cheminiai ar biologiniai pokitimai.

⁷ Apdorojimas - tai fizinis, terminis, cheminis ar biologinis procesas (įskaitant rūšavimą), kuris pakeičia atliekų charakteristikas sumažindamas jų turį ar pavojingumą arba palengvindamas jų tvarkymą ar regeneravimą.

planą, kuriame būtų numatytos visos korekcijos priemonės, leisiančios sąvartynui atitikti ES standartus. Kompetentingos institucijos turi nuspręsti, ar sąvartynas tinkamas toliau eksploatuoti, ar turi būti kuo greičiau uždarytas. Veikiantiems sąvartynams suteiktas maksimalus sąsūnenerių metų terminas, per kurį jie turi būti sutvarkyti pagal direktyvos reikalavimus. Šis terminas baigsis 2009 metais. Pavojingų atliekų sąvartynams numatytas gerokai trumpesnis terminas.

Sąvartynų tvarkymas ir kontrolė

Direktyvoje nustatyta griežta ir detali **leidimų išdavimo tvarka** (79 str.). Prieš pradėdant atliekų priėmimą, sąvartyną privačio patikrinti kompetentingos institucijos sudaryta komisija, kuri turi nuspręsti, ar sąvartynas atitinka leidime numatytas sąlygas. Sąvartyno valdytojas (visuomeninė ar privati įstaiga) turi pateikti atliekų **priėmimo, kontrolės ir stebėjimo procedūrų** reikalavimų, išdėstytų direktyvos prieduose (11 ir 12 str.). Be kita ko, šioje direktyvoje numatyta įdiegti metano surinkimo ir utilizavimo sistemas bei filtrato surinkimo ir apdorojimo sistemas. Sąvartyno valdytojas turi užtikrinti, kad į sąvartyną **nebūtų priimamos** atliekos, kurias uždrausta šalinti sąvartynė (5 str.)⁸. Be to, valdytojas turi užtikrinti saugią ir tvarkingą sąvartyno uždarymo procedūrą, kurią kontroliuoti kompetentingos institucijos paskirta komisija (13 str.). Uždarius sąvartyną jo valdytojas privalo vykdyti sąvartyno monitoringą, įskaitant filtrato ir išsiskiriančių dujų analizę, taip pat gruntinio vandens analizę buvusio sąvartyno apylinkėse. Priežiūros priemonės valdytojas turi taikyti to, kol kompetentinga komisija nuspręs, kad buvęs sąvartynas nebekelia pavojaus žmonij sveikatai ar aplinkai (13 str.). Valstybės narės kas treji metai privalo teikti Komisijai ataskaitas, kaip įgyvendinami direktyvos reikalavimai (15 str.).

Išlaidų susigrąžinimas

Direktyvoje reikalaujama, kad valstybės narės imtųsi priemonių, užtikrinančių, kad visos sąvartyno įstengimo ir valdymo išlaidos, įskaitant apskaičiuotas uždarymo ir priežiūros po uždarymo išlaidas, mažiausiai per 30 metų būtų padengtos iš valdytojo nustatytų atliekų priėmimo mokesčių (10 str.). Šiuo reikalavimu siekiama užtikrinti, kad atliekų gamintojas sumokėtų realią atliekų saugojimo sąvartynė kainą ir netraktuotų sąvartyno kaip pigaus pasirokimo varianto. Taip direktyva siekiama parodyti, kad brangesni atliekų tvarkymo būdai yra kur kas patrauklesni atliekų gamintojams.

3. Regioninės ir vietinės valdžios institucijų uždaviniai

3.1. Bendrieji uždaviniai

Kad būtų paprasčiau, laikysime, kad direktyvos yra suderintos su nacionaliniais teisės aktais. Kiekviena valstybė turi aiškiai apibrėžti įvairaus lygio (nacionalinio, regioninio, vietinio) valdymo institucijų bei pramonės įmonių, privačių kompanijų ir kitokių įstaigų juridinę kompetenciją ir fizinę atsakomybę atliekų tvarkymo proceso metu. Ypač svarbu, kad ši atsakomybė būtų tinkamai paskirstyta įgyvendinant naujus atliekų tvarkymo reikalavimus, pvz., diegiant skirtingų rūšių atliekų surinkimo sistemas ar įrengiant naujus atliekų apdorojimo įrengimus.

Siekiant įgyvendinti „acquis communautaire“ principą atliekų tvarkymo srityje, vietinės ir regioninės valdžios institucijoms numatyti šie uždaviniai:

- sukurti ir įgyvendinti nuoseklią **atliekų tvarkymo strategiją** (įskaitant atliekų tvarkymo planus skirtinguose valdymo lygiuose);
- įdiegti įvairių atliekų strautų atskiro surinkimo ir rūšiavimo sistemas (žr. „Pakuočių ir pakuočių atliekų direktyvos uždaviniai“ ir „Atliekų sąvartynų direktyvos uždaviniai“);
- įdiegti šiuolaikinius reikalavimus atitinkančius atliekų apdorojimo ir šalinimo įrenginius;
- įdiegti efektyvią horizontalaus **bendradarbiavimo** tarp vietinės valdžios institucijų (savivaldybių) ir vertikalus bendradarbiavimo tarp skirtingo lygio institucijų sistemą (vietinės regioninės - nacionalinės (jei tikslinga) valdžios institucijos);
- sukurti **finansavimo** sistemą, skiriant subalansuoto atliekų tvarkymo infrastruktūrai kurti ar tobulinti;
- pašalinti **duomenų prieinamumo** suvaržymus bei įgyvendinti aukštus monitoringo reikalavimus;
- parengti efektyvią **įgyvendinimo ir kontrolės** sistemą;
- regiononiu ir vietiniu lygiu išspręsti **administracinių išteklių** problemas (finansų, informacijos, techninių ekspertų stoka);
- skatinti viešumą ir visuomenės dalyvavimą.

⁸ sąvartyną nepriimanos šios atliekos: skystos atliekos; atliekos, kurios sąvartynė gali tapti spragos, koroduojančios, besioksiduojančios, labai degios ar degios; infekcinės medicininės atliekos; nesuismukintose padangos (nuo 2003 metų); susmulkintos padangos (nuo 2006 metų); išskyrus stambias bei dirvinčias padangas; taip pat bet kurios kitos atliekos, neatitinkančios pilnintumo kriterijų, išdėstytų direktyvos II priede.

Atliekų tvarkymo strategija

Kompetentingos institucijos privalo plėtoti nuoseklius atliekų tvarkymo planus remdamosi ne tik Bendrąja atliekų direktyva, bet ir kitais atliekų tvarkymą reglamentuojančiais ES teisės aktais. Nacionaliniuose planuose turėtų atsispindėti strateginiai tikslai ir uždaviniai, o regioniniai ir vietiniai planai turėtų būti pakankamai detalūs ir praktiški. Šiuose planuose turi būti numatytas skirtingų rūšių atliekų strautų surinkimo ir rūšiavimo sistemos sukūrimas, taip pat senų atliekų tvarkymo įmonių bei sąvartynų rekonstravimo, uždarymo ar naujų atliekų tvarkymo įrenginių statybos strategija. Atliekų tvarkymo įmonių bei sąvartynų įrengimas ir valdymas yra vienas iš svarbiausių atliekų tvarkymo sistemos reorganizavimo uždavinių (žr. „Pakuočių ir pakuočių atliekų ir atliekų sąvartynų direktyvų uždaviniai“).

Bendradarbiavimas

Skirtingų valdžios lygiu institucijų ir skirtingų regionų bendradarbiavimas lemia atliekų tvarkymo programos sėkmę. Regioninės valdžios institucijos turėtų bendradarbiauti tiek su vietinės valdžios institucijomis savo administruojamoje teritorijoje, tiek su kitų regionų valdžios institucijomis. Tai pagerintų įvairių operacijų koordinavimą ir efektyvumą bei sudarytų sąlygas dalytis patirtimi ir nuomonėmis sprendžiant įvairiems regionams bendras problemas. Svarbus yra savivaldybių bendradarbiavimas steigiant ir valdant regionines įmones (pvz., atliekų rūšiavimo, apdorojimo ar galutinio saugojimo įmones). Tai padeda proporcingiau pasidalyti tokių įmonių steigimo ir valdymo išlaidomis.

Finansavimas

Infrastruktūros kūrimas yra brangus procesas, todėl būtina surasti **finansavimo šaltinius**. Finansavimas dažnai yra atliekų tvarkymo kokybė ribojantis faktorius, o vietinės valdžios nustatomi mokesčiai už atliekų tvarkymą dažnai nepadengia atliekų tvarkymo išlaidų. Norint, kad būtų įgyvendinti direktyvoje išskirti reikalavimai, būtina sukurti ekonomišką finansavimo sistemą panaudojant skatinimo ir lėšas kitokius mechanizmus. Vienas iš galimų variantų yra diferencijuotas apmokestinimas („išmeti-moki“). Atliekų gamintojai mokėtų už pagamintų atliekų kiekį, ir tai priverstų juos susimąstyti, kaip jas sumažinti.

Principą „Teršėjas moka“, beje, yra sunku įgyvendinti šalyse, kuriose dauguma atliekų gamintojų turi labai mažas pajamas ir todėl nenori ir negali mokėti už atliekas. Vietos valdžia turi derėtis su nacionaline valdžia, kad pasirodytų centralizuoto finansavimo šaltiniais ir sudarytų sąlygas įgyvendinti direktyvų keliamus reikalavimus. Tačiau ne mažiau svarbu iš fondų gautą finansavimą tinkamai paskirstyti savivaldybėje.

Visuomenės dalyvavimas

Kad būtų įgyvendinti įvairiose diraktyvoje numatyti uždaviniai, pvz., atliekų vengimas ar pakartotinis panaudojimas arba pakuočių atliekų ir kitų atliekų strautų (biodegraduojamų, pavojingų buitinių atliekų) rūšiavimo sistemų sukūrimas, šiame procese turi aktyviai dalyvauti visuomenė. Ji turėtų būti gerai informuota ir pakankamai išprususi, kad suprastų, kaip ir kodėl reikia rūšiuoti skirtingas pakuočių atliekas.

Tad sėkmingo ir tinkamo atliekų tvarkymo raktas yra informacija, konsultacijos, visų suinteresuotų šalių dalyvavimas, įskaitant pramonės, prekybos ir ypač namų ūkiu atstovus. Siekiant, kad visuomenė būtų tinkamai informuojama, kad ji noriai dalyvautų ir teiktų paramą, reikalingos vietinio lygio šviečiamosios kampanijos. Vietinė valdžia turėtų organizuoti viešus posėdžius, informuoti visuomenę apie atliekų tvarkymo principus, atliekų keliamas problemas ir visuomenės galimybes prisidėti prie subalansuoto atliekų tvarkymo. Eigsenos pokyčiai ir judėjimas darnaus vystymosi link gali būti pasiekti tik šviečiamąja veikla.

Išteklių stoka

Regioninės institucijos, kurios atsakingos už planavimą, įgyvendinimą ir kontrolę, neretai nėra pajėgios efektyviai spręsti iškeltus uždavinius dėl administracinių ir lėšas finansinių išteklių stokos. Tą patį galima pasakyti ir apie regionines institucijas, atsakingas už techninį užduočių atlikimą (atliekų surinkimo, rūšiavimo, apdorojimo ir galutinio šalinimo sistemų diegimą). Kadangi šie nauji ES reikalavimai institucijoms uždėda didelę našą, būtina neatidėliotinai ir kuo greičiau išspręsti šias išteklių problemas.

Būtina nepamiršti šių dalykų:

- Visuomenei turėtų būti prieinama informacija apie naujus ES reikalavimus. Tai galėtų būti vadovėlis gimtąja kalba, kuriame būtų išdėstyti ES direktyvų reikalavimai, apibrėžtas vietinių institucijų vaidmuo, apibūdinti reikalavimų įgyvendinimo mechanizmai bei pateikti geriausi praktiniai pavyzdžiai ES ir tai nepriklausančiose šalyse.
- Informacija, žinios ir intelektualiniai ištekčiai turi būti kuo tolygiau paskirstyti regioninės ir vietinės valdžios institucijoms.
- Regioninės ir vietinės valdžios institucijoms bei kitiems atliekų tvarkymo sistemos dalyviams būtų naudingos nuolatinės pratybos ir seminarai, kurių metu būtų skleidžiama informacija apie techninius sprendimus bei finansavimo mechanizmus.

- Pratybos ir seminarai padeda išlaikyti deramą atliekų tvarkymo (pvz., naujų sąvartynų steigimo, senų uždarymo, perdavimo įmonių valdymo) srityje dirbančio personalo techninę kvalifikaciją.
- Kai atliekų surinkimo ir/arba šalinimo užduotis vykdyti patikima privačioms (neretai užsienio) kompanijoms, tai norint išvengti problemų ateišyje itin svarbu, remiantis teisės ekspertų patarimais, sudaryti gerus kontraktus. Šiuo klausimu savivaldybėms gali būti reikalinga profesionalų pagalba.
- Turėtų būti skiriama pakankamai finansinių išteklių.

3.2. Specifiniai Pakuočių ir pakuočių atliekų direktyvos uždaviniai

Siekiant Direktyvoje numatytų artimųjų ir tolimųjų atliekų regeneravimo ir perdavimo tikslų, būtina sukurti **pakuočių atliekų tvarkymo sistemą**. Pagal šią sistemą turi būti organizuotas atskiras panaudojų pakuočių ir pakuočių atliekų surinkimas ir/arba rūšiavimas. Ši sistema turi apimti pakuočių atliekas, pagaminamas namų ūkiuose, pramonės ir prekybos įmonėse. Taip pat būtina sukurti įvairių pakuočių medžiagų pakartotinio panaudojimo ar regeneravimo, įskaitant perdirbimą, įmonių tinklą. Šios infrastruktūros sukūrimas ir išlaikymas yra didelis uždavinys, ypač organizaciniu, techniniu ir finansiniu aspektais.

Be kita ko, reikėtų prisiminti šiuos specifinius uždavinius ir problemas:

- Nėra informacijos apie rinkoje esanti pakuočių kiekį arba jų ribota.
- Neaišku, kas turėtų kurti šią sistemą? Ar vien tik savivaldybės, ar savivaldybės drauge su pramonės ir prekybos subjektais, ar vien tik pastarieji?
- Neaišku, kas turėtų apmokėti sistemos funkcionavimo išlaidas, kol Gamintojo atsakomybės principas dar neišsigaliojęs?
- Norint atliekas regeneruoti ar perdirbti, surinkti pakuočių atliekų kokybė turėtų būti aukštesnė.
- Nepakankamas perdirbti ir regeneruoti reikalingas atliekų kiekis.
- Neinformuota ir menkai procese dalyvauja visuomenė.

Yra iš dalies "savanoriškai" veikiančių sistemų pavyzdžių, kur ekonominių sąrykių daliniai įsipareigoja pasiekti tam tikrus tikslus iki pačių nusistatytos datos dar prieš valdžios institucijoms išleidžiant reglamentuojančius poįvarkius.

Siekiant įveikti kilūis ir pritaikyti principą „Teršėjas moka“ tokiai didelei sistemai, būtina sukurti **finansinius mechanizmus** (subsidijos, mokesčiai, rinkliavos), kuriuos būtų galima taikyti įvairiais lygiais ir įvairių sistemų vartotojams, t. y. namų ūkiams, pramonės ir prekybos objektams.

Specifinis direktyvos reikalavimas ir būtina sėkmingo bei subalansuoto pakuočių atliekų tvarkymo sąlyga yra **visuomenės dalyvavimas**. Visuomenė gali prisidėti mažindama išmetamų pakuočių atliekų kiekį ir/arba jas rūšiuodama. Tačiau visuomenė turi būti pasirengusi, kad suprastų, kaip ir kodėl būtina atskirai rinkti iš skirtingų medžiagų pagamintas pakuočių atliekas ir kodėl apskritai reikia atliekas perdirbti. Visuomenės švietimo ir informavimo srityje lemiamas vaidmuo tenka vietos valdžiai.

3.3. Specifiniai Atliekų sąvartynų direktyvos uždaviniai

Siekiant, kad skirtingų rūšių atliekos būtų surenkamos atskirai, o į sąvartynus atiduodamos atliekos prieš tai būtų apdorojamos, direktyvoje keliami kokybės ir kiekybės reikalavimai į sąvartynus atiduodamoms atliekoms ir pabrėžiama, kad būtina sukurti atliekų apdorojimo įmonių tinklą. Direktyvoje išskiriamos trys pagrindinės atliekų kategorijos: nepavojingos atliekos, pavojingos atliekos ir inertinės atliekos. Kiekvienai šių kategorijų numatomi skirtingi reikalavimai.

Pagrindiniai veitinės ir regioninės valdžios institucijų uždaviniai ir problemos:

- didelės skaičius sąvartynų (kelei šimtai) neatitinka ES standartų;
- strategija turi būti kuriama remiantis glaudžiu savivaldybių bendradarbiavimu;
- daug sąvartynų turi būti uždaryta, kiti turi būti rekonstruoti; juos rekonstravus gali tapti įdiegti naują sąvartynų įrangą;
- turi būti sustabdytas nelegalus atliekų vertimas aplinkui veikiančius sąvartynus;
- iš esmės nei biodegraduojamos, nei pavojingos buitinės atliekos (baterijos, medikamentai) kol kas nėra atskirai surenkamos ir rūšiuojamos;
- stokojiama prelininarus atliekų apdorojimo įmonių;
- turi būti renkami ir ataskaitoje pateikiami duomenys apie kiekviename sąvartyne kaupiamų atliekų tipą;
- sistema turi būti gerai finansuojama; turi būti pasirenkamos tinkamos veiklos kryptys.

Daugelis dabar veikiančių sąvartynų neatitinka direktyvoje keliamų reikalavimų. Akivaizdu, kad tuo metu, kai šie sąvartynai

buvo steigiami, ekonominiai, socialiniai ir aplinkosauginiai vietovės aspektai buvo ignoruojami. Kai kurio sąvartynai yra arti vandens telkinių, rekas kuris turi apsauginį dugno sluoksnį ar filtrato valymo įrengimus. Nedaugelis turi biocelių surinkimo sistemą. Dabari atliekos vėrčiamos sąvartynų pakraščiuose. Daugelis šių sąvartynų turi būti uždaryti ir pradėti jų konservavimo darbą. Vietinės valdžios institucijos turi parengti strategiją dėl šių sąvartynų rekonstravimo arba uždarymo ir užkonservavimo bei dėl naujų galutinio atliekų saugojimo įrenginių steigimo. Kadangi yra keliami detalūs techniniai reikalavimai, be to, reikia pažanglių technologijų, yra nauja tendencija steigti didelius, keiloms savivaldybėms skirtus sąvartynus. Dėl šių priežasčių yra būtina gėrta politikos koordinacija tarp savivaldybių ir regionų.

Biodegraduojamoms atliekoms keliami specifiniai reikalavimai. Juos galima įgyvendinti įvairiais būdais: vienas iš jų savivaldybės gali įdiegti biodegraduojamų atliekų iš gyvenamųjų namų surinkimo sistemą ir įsteigti stambias centralizuotas kompostavimo įmones. Vietos valdžia taip pat gali įrengti arba skatinti gyventojus pačius įsirengti nedidelės kompostavimo aikštelės, kuriose iš biodegraduojamų atliekų nemokamai būtų galima pasigaminti natūralių trąšų. Kadangi kompostavimui nereikia didelių darbo sąnaudų, tokia sistema būtų ergonomiška.

Direktyva draudžia **kaupiti skirtingas atliekas viename sąvartyne**, tad vietos valdžia turi įdiegti skirtingų atliekų surinkimo ir/arba rūšiavimo sistemas, taip pat tokių atliekų, kaip baterijos, medikamentai, elektroninė įranga, apdorojimo/saugojimo įmones.

Vietos valdžia **privato finansuoti** sistemą ir spręsti, kaip ir kiek lėšų išleškoti iš atliekų gamintojų, kokius nustatyti mokesčius ir rinkliavas. Sąvartyno mokesis turėtų paskatinti atliekų gamintojus mažinti sąvartynus atiduodamų atliekų kiekį. Tačiau rinktis kitus atliekų tvarkymo variantus šis mokesis privers atliekų gamintojus tik tuomet, jei jis bus pakankamai aukštas.

4. Tollesnė Europos atliekų tvarkymo politikos raida

Politika yra dinamiškas procesas: ji vystėsi sykiu su atsirandančiomis naujomis problemomis, besiformuojančiomis koncepcijomis, kuriamomis technologijomis. Kadangi žinios apie atliekas ir jų poveikį yra vis išsamesnės, į teisės aktus įtraukiami vis nauji reikalavimai. Dabar Komisija svarsto šių direktyvų projektus: Papildančiosios statybos ir griovimo atliekų direktyvos, Papildančiosios pakuočių atliekų regeneravimo ir perdavimo tikslų direktyvos, Papildančiosios nuotėkų dumblo direktyvos, Baterijų ir akumuliatorių direktyvos, pakelsiančios dabar galiojančią direktyvą, ir Kalnakasybos atliekų direktyvos. Tys toliau detalizuojami teisės aktų projektai - Reglamentas dėl atliekų tvarkymo statistikos, Elektros ir elektroninės įrangos atliekų direktyva ir Biodegraduojamų atliekų direktyva - buvo pasirinkti dėl to, kad galima rasti paralelių su komunalinių atliekų tvarkymu.

4.1. Reglamentas dėl atliekų tvarkymo statistikos (projektas)

Šiuo reglamentu kiekviena valstybė narė įpareigojama iki 2006 metų pateikti Komisijai savo 2004 metų statistinius duomenis apie atliekas, o po to tai daryti kas dveji metai. Turėtų būti pateikiami vienodi statistiniai duomenys naudojant bendrus kokybės kriterijus. Preliminarus dokumento variantas reglamentuoja duomenų surinkimo procedūras, atliekų kategorijas, apdorojimo operacijas, ekonominę veiklą. Jis taip pat numato klasifikacijos sistemą, kuria remsis statistinė duomenų analizė. Kiekvienos šalies kaupiami duomenys skirstomi į dvi grupes: pagaminamos atliekos bei regeneruojamos ir/arba šalinamos atliekos. Jei valstybei narei reikia daugiau laiko savo duomenų rinkimo sistemai pakeisti, ji gali išsiderėti pradinį ataskaitų pateikimo terminą atidėti iki dvejų metų.

Šis reglamentas pirmą kartą buvo pasiūlytas 1999 metų sausio mėnesį. Atlikus paskutines teises ir kalbines pataršas, jis turėjo būti Tarybos patvirtintas 2002 metų lapkričio mėnesį.

4.2. Elektros ir elektroninės įrangos atliekos (direktyvos projektas)

Direktyvos tikslas - sumažinti elektros ir elektroninės įrangos atliekų (WEEE - waste electrical and electronic equipment) kiekį ir paskatinti šių atliekų regeneravimą. Ši direktyva taiko Gamintojo atsakomybės principą, leisdama privatiems vartotojams elektros ir elektroninės įrangos atliekas sugrąžinti nemokamai. Gamintojai kartu ar individualiai bus įpareigoti finansuoti šių atliekų surinkimo, apdorojimo, regeneravimo ir galutinio saugojimo išlaidas. Jie taip pat privales kartu finansuoti „istorinių atliekų“ (įrangos, pasirodžiusios rinkoje prieš išsigaliojant šiai direktyvai) surinkimą. Valstybės narės gali savo nuožiūra iš dalies arba visiškai perkelti „istorinių atliekų“ finansavimą galutinaiams vartotojams (bet ne privatiems asmenims). Direktyva nustatys regeneravimo ir

pakartotinio panaudojimo/perdirbimo tikslus šiems gaminiams:

- buitiniam prietaisams;
- elektros ir elektroniniams įrenginiams;
- žaislams;
- monitoringo priemonėms;
- automatiniams dispenseriams;
- informacinių technologijų įrangai;
- apšvietimo įrangai;
- medicininei įrangai;

Direktyvos projektas pirmą kartą buvo pateiktas 2000 metų birželio mėnesi. 2002 metų spalio viduryje Komisija pasveikino Tarbos ir Parlamento susitarimą šiuo klausimu. Kiekvienai valstybei narai buvo nustatyta elektros ir elektroninės įrangos surinkimo norma 4 kg vienam gyventojui per metus.

4.3. Biodegrazuojamos atliekos (Direktyvos projektą keitinama pateikti svarstyti 2004 metų pabaigoje)

Šios direktyvos tikslas - skatinti atskirą biodegrazuojamų atliekų surinkimą ir apdorojimą stiekiant įgyvendinti tikslus, numatytus Atliekų sąvartynų direktyvoje (99/31/EC). Ši direktyva remiasi atliekų tvarkymo principų hierarchija. Principai išdėstomi šia tvarka:

1. atliekų vengimas/mažinimas;
2. pakartotinis atliekų panaudojimas;
3. atliekų regeneravimas/perdirbimas;
4. atskirai surinktų biodegrazuojamų atliekų kompostavimas;
5. nerūšiuotų biodegrazuojamų atliekų mechaninis/biologinis apdorojimas;
6. atliekų panaudojimas energijai gaminti.

Valstybė narės per 3 metus privales įdiegti atskiro biodegrazuojamų atliekų surinkimo sistemas miestuose, kur gyventojų skaičius viršija 100000, o miestuose, turinčiuose 2000 ir daugiau gyventojų, - per 5 metus. Direktyvoje taip pat numatyta įdiegti privalomą leidimų sistemą biodegrazuojamų atliekų apdorojimo įmonėse. Direktyvoje bus nustatytos 3 komposito kokybės klasės, taikytinos visoje ES teritorijoje. Biodegrazuojamų atliekų tvarkymo įmonėms bus nustatytas ribinis leidinias generuojamų biodujų emisijos kiekis.

Nors Komisija biodegrazuojamų atliekų direktyvos projektą įsipareigojo parengti iki 2004 metų pabaigos, vargu ar tai įvyks greičiau, nei bus parengtas kalnakasybos atliekų direktyvos projektas.

5. Išvados

Plėtojant ES atliekų politiką, laipsniškai buvo pereinama nuo atskirų atliekų srautų tvarkymo iki integruoto požiūrio į atliekų ir išteklių valdymą kaip visumą didelį dėmesį skiriant gamintojo atsakomybės principo įgyvendinimui. Nustatyti dideli uždeviniai ne tik valstybėms kandidatėms, bet ir valstybėms narėms.

Pagrindinis uždavinys, keliamas vietos ir regioninėms institucijoms, yra parengti atliekų tvarkymo planus ir strategijas ir juos suderinti su nacionaliniais atliekų tvarkymo planais. Tam reikia surinkti duomenis apie atliekų kieki ir sudėtį, inventorizuoti atliekų tvarkymo įmones įtraukiant į ši sąrašą ir sąvartynus. Remiantis atliekų tvarkymo strategija, suderinta su nacionaline strategija ir atitinkancia ES reikalavimus, būtina gerai suplanuoti tolimesnius veiksmus ir juos įgyvendinti. Tai apima šimtų sąvartynų uždarymą, atliekų tvarkymo sistemų įdiegimą, įskaitant skirtingų atliekų rūšiavimą ir tvarkymą, atliekų tvarkymo ir perdirbimo įmonių bei naujų sąvartynų, atitinkančių ES reikalavimus, statybą. Būtina numatyti skirtingų institucijų vaidmenį ir atsakomybę šiame procese.

Rengiant strategiją ir ją įgyvendinant, būtinas intensyvus ir efektyvus horizontalus ir vertikalus bendradarbiavimas tarp savivaldybių ir įvairiais lygiais (vietiniu - regioniniu - nacionaliniu - tarptautiniu). Taip pat turi būti sukaupiti pakankamai stiprūs finansiniai, techniniai ir informaciniai išteklių vietos ir regioninėse institucijose, atsakingose už strategijos įgyvendinimą, įvairinimą ir kontrolę. Stipri finansinė strategija yra neatsiejama planavimo proceso dalis.

Raktas į sėkmingą strategijos įgyvendinimą yra parengtos politikos pripažinimas ir visuomenės dalyvavimas procese. Šis procesas turėtų būti gerai organizuotas: turi būti teikiama informacija, konsultacijos ir vykdoma šviečiamoji veikla.

ES ATLEKŲ TVARKYMO TEISĖS AKTŲ SĄRAŠAS

- **Direktyvos, reglamentai ir nutarimai**
- **Naudotų alyvų direktyva** (75/439/EEC)
- **Bendroji atliekų direktyva** (75/442/EEC)
- **Titano dioksido pramonės atliekų direktyva** (78/176/EEC)
- **Nuotėkų dumblo direktyva** (86/278/EEC)
- **Direktyva** (91/156/EEC), **papildanti Bendrąją atliekų direktyvą** (75/442/EEC)
- **Baterijų ir akumuliatorių direktyva** (91/157/EEC)
- **Pavojingų atliekų direktyva** (91/689/EEC)
- **Su aplinkos apsauga susijusių direktyvų įgyvendinimo ataskaitų standartizavimo ir racionalizavimo direktyva** (91/692/EEC)
- **Reglamentas dėl atliekų vežimo** Nr. 259/93/EEC
- **Pakuočių ir pakuočių atliekų direktyva** (94/62/EC)
- **Pavojingų atliekų deginimo direktyva** (94/67/EC)
- **Poichlorintų bifenių ir polichlorintų terfenilų (PCB/PCT) šalinimo direktyva** (96/59/EC)
- **Integruotos taršos prevencijos ir kontrolės direktyva** (96/61/EC)
- **Nutarimas** Nr. 97/138/EC **dėl duomenų bazės sistemos formatų, aptariamų Pakuočių ir pakuočių atliekų direktyvoje** (94/62/EC)
- **Nutarimas** Nr.97/129/EC, **įtvirtinantis pakuočių medžiagų identifikavimo sistemą, aptariamą Pakuočių ir pakuočių atliekų direktyvoje** (94/62/EC)
- **Atliekų sąvartynų direktyva** (99/31/EC)
- **Reglamentas dėl Bendrijos ekologinio ženklo suteikimo principų pakėtimų** Nr. 1980/2000/EC
- **Direktyva dėl netinkamų naudoti automobilių** (2000/53/EC)
- **Nutarimas** Nr. 2000/532/EC, **įtvirtinantis atliekų sąrašą pagal Bendrosios atliekų direktyvos** (75/442/EEC) 1(a) straipsnį ir **įtvirtinantis pavojingų atliekų sąrašą pagal Pavojingų atliekų direktyvos** (79/1/689/EEC) 1(4) straipsnį
- **Atliekų deginimo direktyva** (2000/76/EC)

Projektai

- **Reglamentas dėl atliekų valdymo statistikos**
- **Elektros ir elektroninės įrangos atliekų direktyva**
- **Papildančioji pakuočių ir pakuočių atliekų regeneravimo ir perdirbimo tikslų direktyva**
- **Nutarimas dėl atliekų šalinimo sąvartynuose kriterijų ir procedūrų**
- **Statybos ir grovimo atliekų direktyvos projektas**
- **Papildančioji nuotėkų dumblo direktyva**
- **Baterijų ir akumuliatorių direktyva**
- **Nutarimas dėl energijos gavbos iš atliekų procesų klasifikacijos**
- **Kalnakasybos atliekų direktyva**
- **Biodegrazuojamų atliekų direktyva**

Kitos susijusios programos

- **Aplinkosaugos veiksmų programos** (1973, 1977, 1982, 1987, 1993, 2002)
- **Bendrijos atliekų valdymo strategija** (1989, 1996)

LITERATŪROS SĄRAŠAS

- AEA Technology 2001: Waste Management Options and Climate Change, commissioned by European Commission Directorate General Environment: AEA Technology.
- Augus 2001: European Packaging Waste Management, commissioned by European Commission: Augus.
- Bringezu, Stefan ir Schultz, Helmut 2001: Total Material Requirement of the European Union - Technical Report 55, commissioned by European Environment Agency: Wuppertal Institute.
- Caine, Malcom n.y.: EU Policy on Solid Waste Management - Implementation in Member States, commissioned by European Commission Directorate General Environment: AEA Technology Environment, JK.
- Carstens, Karen 2002: Law will force electronic firms to fund recycling of used goods, *European Voice*, 17-23 October 2002m.
- Directorate General Environment, Nuclear Safety, and Civil Protection European Commission 1999: EU focus on waste. Office for Official Publications of the European Communities.
- Directorate General Environment and Joint Research Center of the European Commission 2002: Workshop minutes. The Biological treatment of biodegradable waste - Technical Aspects, 8-10 April 2002, Brussels.
- Eamons Bates Environment 2002: Issue Tracker.
- Environment, Friends of the Irish 2002: EU legal body blow for waste incineration, <http://www.friendsoftheenvironment.net/print.php?sid=227>.
- Europa Research and Consulting 2002: Costs for Municipal Waste Management in the EU.
- http://europa.eu.int/commlenvironment/waste/municipalwaste_management.htm, užsakė: European Commission Directorate General Environment: Europa Research and Consulting.
- Europa Research and Consulting 2002: Financing and Incentive Schemes for Municipal Waste Management Case Studies.
- http://europa.eu.int/commlenvironment/waste/municipalwaste_management.htm, commissioned by European Commission Directorate General Environment: Europa Research and Consulting.
- The Regional Environmental Center for Central and Eastern Europe 2002: Developing new opportunities for municipal waste management in three Baltic States: The Regional Environmental Center for Central and Eastern.
- European Commission 1975: Council Directive 75/439/EEC of 16 June 1975 on the disposal of waste oils. *Official Journal*, L 194, 25 July 1975, 23-25.
- European Commission 1975: Council Directive 75/442/EEC of 15 July 1975 on waste. *Official Journal*, L 194, 25 July 1975, 39-41.
- European Commission 1989: Communication to the Council and to the European Parliament of 18 September 1989 on a Community strategy for waste management. Approved by Council 7 May 1990; Approved by Parliament 19 February 1991. *Official Journal*, C 122, 18 May 1990.
- European Commission 1991: Council Directive 91/156/EEC of 18 March 1991 amending Directive on waste. *Official Journal*, L 078, 26 March 1991, 32-37.
- European Commission 1991: Council Directive of 18 March 1991 on batteries and accumulators containing certain dangerous substances. *Official Journal*, L 078, 26 March 1991, 38-41.
- European Commission 1991: Council Directive 91/689/EEC of 12 December 1991 on hazardous waste. *Official Journal*, L 377, 31 December 1991, 20-27.
- European Commission 1993: Council Regulation (EEC) No 259/93 of 1 February 1993 on the supervision and control of shipments of waste within, into and out of the European Community. *Official Journal*, L 030, 6 February 1993, 1-28.
- European Commission 1993: Resolution of the Council and the Representatives of Governments of the Member States, meeting within the Council of 1 February 1993 on a Community programme of policy and action in relation to the environment and sustainable development - A European Community programme of policy and action in relation to sustainable development (Sixth Environmental Action Programme). *Official Journal*, C 138, 17 May 1993, 1-4.
- European Commission 1993: Council Decision of 1 February 1993 on the conclusion of transboundary movements of hazardous waste and their disposal (Basel Convention). *Official Journal*, L 039, 16 February 1993, 1-2.
- European Commission 1994: European Parliament and Council Directive 94/62/EC of 20 December 1994 on packaging and packaging waste. *Official Journal*, L 365, 31 December 1994, 10-23.
- European Commission 1994: Council Directive 94/67/EC of 16 December 1994 on the incineration of hazardous. *Official Journal*, L 365, 31 December 1994, 34-45.
- European Commission 1994: European Waste Catalogue (94/3/EC). *Official Journal*, L 8, 7 January 1994.
- European Commission 1996: Council Directive 96/59/EC of 16 September 1996 on the disposal of polychlorinated biphenyls and polychlorinated terphenyls (PCB/PCT). *Official Journal*, L 243, 24 September 1996, 31-35.
- European Commission 1996: Communication from the Commission on the review of the Community strategy for waste management of 30 July 1996.
- European Commission 1997: 97/138/EC: Commission Decision of 3 February 1997 establishing formats relating to the database system pursuant to European Parliament and Council Directive 94/62/EC on packaging and packaging. *Official Journal*, L 052, 22 February 1997, 22-30.
- European Commission 1997: 97/129/EC: Commission Decision 28 January 1997 establishing the identification system for packaging materials pursuant to European Parliament and Council Directive 94/62/EC on packaging and packaging waste. *Official Journal*, L 050, 20 February 1997, 28-31.
- European Commission 1999: Council Directive 1999/31/EC of 26 April 1999 on the landfill of waste. *Official Journal*, L 182, 16 July 1999, 1-19.
- European Commission 2000: Directive 2000/76/EC of the European Parliament and of the Council of 4 December 2000 on the incineration of waste. *Official Journal*, L 332, 28 December 2000, 91-111.
- European Commission 2000: Directive 2000/53/EC of the European Parliament and of the Council of 18 September 2000 on end-of-life vehicles. *Official Journal*, L 269, 21 October 2000, 31-43.
- European Commission 2000: Regulation (EC) No 1980/2000 of the European Parliament and Council of 17 July 2000 on a revised Community eco-label award scheme. *Official Journal*, L 237, 21 September 2000, 1-12.
- European Commission 2000: 2000/532/EC: Commission Decision 3 May 2000 replacing Decision 94/3/EC establishing a list of wastes pursuant to Article 1(a) of Council Directive 75/442/EEC on waste and Council Decision 94/904/EC establishing a list of hazardous waste pursuant to Article 1(4) of Council Directive 91/689/EC on hazardous waste. *Official Journal*, L 226, 6 September 2000, 3-24.
- European Commission 2002: Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Directive 94/62/EC on packaging and packaging waste. *Official Journal*, C 103, 30 April 2002, 17-20.
- European Commission 2002: Decision No 1600/2002/EC of the European Parliament and of the Council of 22 July 2002 laying down the Sixth Environmental Action Programme. *Official Journal*, L 242, 10 September 2002, 1-15.
- European Commission n.y.: Handbook on the Implementation of EC Environmental Legislation, <http://europa.eu.int/commlenvironment/langr/handbook/handbook.htm>.
- European Commission n.y.: Guide to the Approximation of European Union Environmental Legislation. Chapter 2 Part C Waste Management.
- European Topic Centre on Waste and Material Flows. <http://waste.eionet.eu.int>
- European Union Institutional Press Release 2002: Commission welcomes agreement on Waste Electric and Electronic Equipment and the Restriction of Hazardous Substances: European Union On-Line.
- Friends of the Earth, Ireland n.y.: Waste Management in Ireland, Waste Handbook, <http://www.foei.ie/~foei/waste/handbook.htm>.
- Haigh, Nigel (red.) 2001: Manual of Environmental Policy: The EU and Britain: Institute for European Environmental Policy.
- International Solid Waste Association (ISWA) 2002: Industry as a partner for sustainable development, commissioned by United Nations Environment Programme: International Solid Waste Association (ISWA).
- Jacobs 2002: Opinion of advocate General Jacobs on Case C-458/00 Commission of the European Communities v Grand Duchy of Luxembourg, 26 September 2002.
- Klein, Kai 2002: Draft Report. http://www.befi/vcore_befi/pdf/reports/02_05_09.pdf. Baltic Meeting on the Challenges in Implementation of the Landfill Directive, 9-10 May 2002 Kohala, Estonia: Baltic Environmental Forum.
- Latvian Government n.y.: EU Legislation on Waste Management, www.varam.gov.lv/idi/Ba_arhivs/en_es_5_punkts_1.htm, 30 October 2002.
- Öko-Institute v 1999: Waste Prevention and Minimisation, commissioned by European Commission: Öko-Institut e-V.
- The Waste Working Group 2001: Sustainable Waste-Resource Management. A Guide for Local Authorities.
- Wrc 2002: Study on hazardous household waste with main emphasis on hazardous household chemicals, commissioned by European Commission Directorate General Environment: WRc.
- [www.climatechange.org.n.y.: Carbon and Waste Management, www.climatechange.org/store/attachments/cn04%20\(90\).pdf](http://www.climatechange.org.n.y.: Carbon and Waste Management, www.climatechange.org/store/attachments/cn04%20(90).pdf), 22 November 2002.

Projekto partneriai:

ECOLOGIC - Tarptautines ir Europos aplinkosaugos politikos institutas, Vokietija

Aplinkosaugos valdymo ir technologijų centras (ECAT-Lietuva)

Projektą finansuoja:

Vokietijos aplinkos apsaugos fondas

Bavarijos krašto plėtros ir aplinkos apsaugos ministerija

Daugiau informacijos:

Aplinkosaugos valdymo ir technologijų centras (ECAT-Lietuva)

Lydos g. 4, LT 3000 Kaunas

Tel. (8 ~37) 42 30 53,

faks. (8 ~37) 42 27 97,

www.ecat.lt

Lina Gelažienė, projekto koordinatore,

El. p. lina@ecat.lt